

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ

ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΗΣ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑ

Σάββας Στρούμπος

Η πανδημία, γεγονός που αφορά όλον τον πλανήτη με δραματικό τρόπο, έχει μετατρέψει τη μορφή της ζωής δισεκατομμυρίων ανθρώπων σε ζωή εν καιρώ πολέμου, παρ' όλο που ο πόλεμος αυτός δεν γίνεται με ένοπλα μέσα. Καραντίνα, απαγόρευση κυκλοφορίας, χιλιάδες νεκροί καθημερινά, απότομη διακοπή της παραγωγής, τεράστιες απώλειες στις οικονομίες όλου του πλανήτη, εκατομμύρια άνεργοι από τη μια μέρα στην άλλη, τεράστια πειράματα κοινωνικού ελέγχου και άλλα πρωτοφανή πράγματα, συμπληρώνουν το παζλ της καθημερινότητας όπου γης τους τελευταίους μήνες.

Μπορούμε να πούμε ότι μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, είναι η πρώτη φορά που ο ρυθμός της ζωής της ανθρωπότητας διακόπτεται τόσο αποφασιστικά! Πλέον φαίνονται πεντακάθαρα, όχι μόνο τα όρια ενός άκρατου νεο-φιλελευθερισμού, με ιδιωτικοποιήσεις όλων των βασικών δομών της κοινωνίας (υγεία – παιδεία – ενέργεια – ύδρευση – τηλεπικοινωνίες-μεταφορές), αλλά τα ίδια τα όρια του καπιταλισμού.

Ο κορονοϊός δεν είναι η αιτία, αλλά ο καταλύτης επιδείνωσης της παγκόσμιας δομικής κρίσης του καπιταλισμού. Γεννημένος από την ίδια τη Φύση, χωρίς σενάρια συνωμοσίας, έρχεται να αποκαλύψει τον θανατοπολιτικό πυρήνα ενός βαθιά αγριανθρωπικού συστήματος, που ανάγει τους πάντες και τα πάντα σε εμπορεύματα προς αγορά και πώληση, με σκοπό τη δική του αέναη επιβίωση. Ο καπιταλισμός αποκαλύπτεται απολύτως ασύμβατος με τις απαιτήσεις και τις ανάγκες της ζωής δισεκατομμυρίων ανθρώπων παγκοσμίως.

Οι εικόνες των νεκρών που στοιβάζονται κατά εκατοντάδες σε πλαστικές σακούλες, οι μαρτυρίες για ανθρώπους που φεύγουν από τη ζωή χωρίς να μπορούν να αποχαιρετίσουν τους δικούς τους ή να προσπαθούν να ψελλίσουν μια λέξη μέσω skype, δεν είναι απλώς εικόνες σε ειδήσεις, τις οποίες δεχόμαστε με τη χαρακτηριστική παθητικότητα που θέλει η εικονική πραγματικότητα. Αυτά δεν συμβαίνουν σε κάποια απόμακρη χώρα στην άλλη άκρη του πλανήτη, τα οποία εμείς παρακολουθούμε ήσυχοι από την ασφάλεια του σπιτιού μας. Αφορούν άμεσα τον καθένα και την καθεμία από εμάς, αλλά την ίδια στιγμή αποκαλύπτουν τον παραλογισμό ενός ολόκληρου συστήματος που έχει εξαντλήσει τις ιστορικές του δυνατότητες και δεν προσφέρει παρά μόνο τον θάνατο.

Παγκόσμια καπιταλιστική κρίση – Πανδημία – Παγκόσμια επανάσταση! Εδώ ακριβώς έχουμε έναν αστερισμό εντάσεων, αντιφάσεων, εκρήξεων, απροσδόκητων ρωγμών και ρήξεων με την όποια “κανονικότητα” υπάρχει, υπήρξε ή σχεδιάζεται να υπάρξει. Η εξέγερση που μαίνεται αυτή την στιγμή στις ΗΠΑ είναι ακριβώς η εικόνα από το

μέλλον που έρχεται ως αστραπή στο παρόν, στον χρόνο του τώρα, όπου οι καταπιεσμένοι ανεξαρτήτως χρώματος, εθνικότητας, γλώσσας και θρησκείας, αναπτύσσουν ποικιλόμορφες αντιστάσεις, προσπαθώντας να ανταπεξέλθουν στον ορμαμαγδό επιθέσεων που δέχονται σε όλο το φάσμα της ζωής τους, ατομικής και συλλογικής.

Στις συνθήκες αυτές, το θέατρο τι κάνει, τι μπορεί να κάνει; Ποιός μπορεί να είναι ο ρόλος του θεάτρου στην εποχή του κορονοϊού και μετά από αυτή;

Το πρόταγμα της συλλογικότητας

Το θέατρο θα πρέπει να προτάξει εκ νέου τη δύναμη της συλλογικότητας σε όλα τα επίπεδα. Πρόκειται για κίνηση ζωτικής σημασίας για την επόμενη μέρα του θεάτρου. Όταν οι οικονομικοί πόροι θα είναι πενιχροί και το έργο τέχνης θα κρίνεται με αμιγώς εμπορικούς όρους μέσα από την δικτατορία του boxoffice, όταν το ερευνητικό θέατρο θα κινδυνεύσει με εξαφάνιση, **η έννοια της ομάδας, της συλλογικότητας των καλλιτεχνών, θα είναι σημαντικότερη**. Από την άποψη της αλληλεγγύης, της αλληλοστήριξης, της κοινότητας των αναγκών, αλλά και της επιθυμίας για από κοινού έκφραση και δημιουργία.

Το βιοπολιτικό περιεχόμενο της δουλειάς

Αν το ανθρωπολογικό μοντέλο που κυοφορείται στην εποχή της αλληλεπίδρασης καπιταλιστικής και υγειονομικής κρίσης είναι ένα άτομο φοβισμένο και απομονωμένο, υποτακτικό και καταπιεσμένο, η τέχνη χρειάζεται να θέσει εκ νέου τα αγωνιώδη ερωτήματα για την ίδια τη φύση του ανθρώπου ως όντος κοινωνικού, αλλά και το ίδιο το ζήτημα του φυσικού ανθρώπου. Ποια είναι η σχέση του ανθρώπου με το σώμα του, με τις επιθυμίες και τα συναισθήματά του, με τη φαντασία, τα πάθη και τις προσδοκίες του; Πώς ο άνθρωπος εκφράζεται; Πώς σχετίζεται και επικοινωνεί με τους συνανθρώπους του; Αυτά είναι τα βασικά συστατικά της τέχνης του θεάτρου σε όλες τις εποχές κι από αυτά χρειάζεται να επανεκκινήσουμε για να προσεγγίσουμε εκ νέου την ίδια τη φύση της τέχνης μας.

Χρειάζεται να αρνηθούμε κάθε συναισθηματική ωραιοποίηση ή αισθητική εξιδανίκευση της κατάστασής μας. Η τέχνη μας ας μην καθησυχάζει, να εμψυχώνει· αν ψυχαγωγεί, ταυτόχρονα να διαπαιδαγωγεί, με το βλέμμα στραμμένο στην απελευθέρωση του άπειρου δημιουργικού δυναμικού του κάθε ανθρώπου.

Η δουλειά μας, πιο άμεση από ποτέ, χρειάζεται να αντανakλά τις αγωνίες και τις προσδοκίες των καταπιεσμένων όπου γης! Υπό το πρίσμα των ανθρώπων που αγωνιούν και πενθούν, που διεκδικούν και αγωνίζονται, που ονειρεύονται και ελπίζουν, που διώκονται και υφίστανται κάθε μορφή βίας, θα γεννηθούν οι νέες

μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης. Και πλέον γίνεται σαφές: **Η πολιτική διάσταση στην τέχνη, όσο έντονη ή άμεση κι αν είναι, δεν μπορεί να αφορά αφηρημένες έννοιες, αλλά την ίδια τη Ζωή**, καλώντας δημιουργούς και θεατές σε ένα ριζικό μετασχηματισμό των όρων της ατομικής και συλλογικής μας ύπαρξης, στέλνοντας όπου γης το μήνυμα της καθολικής εξέγερσης ψυχής-και-σώματος, εαυτών και αλλήλων.

Η αισθητική της χειραφέτησης

Η τέχνη του θεάτρου χρειάζεται περισσότερο από ποτέ να αντανακλά τους ψυχικούς και επιθυμητικούς τόπους των ανθρώπων στον παρόντα χρόνο, αρνούμενη τον κυρίαρχο φετιχισμό των εντυπωσιακών εικόνων κενών περιεχομένου, με τα πολλά λεφτά και τη μεγάλη αφέλεια! Τα στοιχεία της **κριτικής στάσης** και της **εμφύχωσης** είναι βασικά συστατικά στην προσπάθειά μας να διαμορφώσουμε μια νέα αισθητική, που θα φέρει τα βιώματα των τραυμάτων αλλά και των προσδοκιών της εποχής μας.

Χρειάζεται να τολμήσουμε την ψυχοσωματική και πνευματική ενεργοποίηση και κινητοποίηση δημιουργών και θεατών. Να τολμήσουμε να προ(σ)καλέσουμε τους θεατές να γίνουν αυτοί οι ίδιοι δημιουργοί, όχι μόνο της σκηνικής τους πρόσληψης, αλλά πάνω απ' όλα των ίδιων των όρων της Ζωής τους. Να προσπαθούμε να εκφραζόμαστε με ποιητικό, αλλά και άμεσο τρόπο, ώστε οι θεατές μας να παίρνουν τα ανάλογα ερεθίσματα και να έρχονται σε επαφή με τις δυνατότητες της αυτοχειραφέτησής τους. Αυτό μπορεί να είναι το δικό τους δημιουργικό έργο στην τέχνη της Ζωής.

Το Σώμα

Σε μια εποχή όπου η ζωή μας θα ιατρικοποιείται όλο και περισσότερο –αυτή είναι μια ουσιαστική διάσταση της βιοεξουσίας– η ανάγκη για έκφραση μέσω της φυσικής ενέργειας του σώματος θα μεγαλώνει. Κι αυτό από την άποψη ότι η τέχνη του θεάτρου θα κληθεί να αντιπροτείνει μια ριζικά διαφορετική αντίληψη για την ανθρώπινη ζωή και το σώμα, τονίζοντας πάντα την απελευθερωτική προοπτική των ανθρώπων όπου γης.

Το Σώμα είναι θεμελιώδες μέσο εξέγερσης απέναντι σε όλες τις μορφές εγκλεισμού, καταστολής, αλλοτρίωσης, εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Η δουλειά με το Σώμα μας δίνει τα απαραίτητα ερεθίσματα να ξανασκεφτούμε τι σημαίνει ανθρώπινη επικοινωνία και επαφή, ανθρώπινη σχέση και αίσθηση, χωρίς τα φίλτρα της διαδικτυακής επικοινωνίας, που κατακλύζουν όλο και περισσότερο την καθημερινότητά μας.

Με αφορμή τα παραπάνω, χρειάζεται να σκεφτούμε το ζήτημα του διαδικτυακού θεάτρου. Αν την περίοδο της καραντίνας κυκλοφορούν παλιότερες παραστάσεις ως ένδειξη αλληλεγγύης από πλευράς των καλλιτεχνών του θεάτρου, αυτό καθόλου δεν

σημαίνει ότι το διαδικτυακό θέατρο θα γίνει ο βασικός τρόπος ύπαρξης και έκφρασης μας τα επόμενα χρόνια. Το θέατρο ειδικά και οι παραστατικές τέχνες γενικά είναι τέχνες της ζωντανής επαφής, της αμεσότητας, της συνύπαρξης και της συνεύρεσης. Η αισθητηριακή εμπειρία, η πνευματική ενεργοποίηση και η ψυχική διέγερση που προσφέρουν χάνονται σχεδόν ολοκληρωτικά με τη βιντεοσκόπηση. Ο κινηματογράφος κατέχει ήδη αυτή τη θέση. Οι παραστατικές τέχνες ή θα είναι ζωντανές ή θα χαθούν! Τότε στη θέση τους ίσως εμφανιστεί μια ολοκληρωτική εικονική πραγματικότητα, ενάντια στην οποία θα πρέπει να αντισταθούμε με κάθε μας κύτταρο!

Σε ό,τι αφορά τη δουλειά μας, με τη διαρκή καθημερινή άσκηση, το σώμα ζωντανεύει και δυναμώνει, αποκτά οξυμμένα αντανακλαστικά, απελευθερώνει τις επιθυμίες του, και τελικά εκφράζεται με φαντασία, πάθος και συγκίνηση. Ο καθολικός ηθοποιός στο κέντρο της σκηνής είναι όψη του καθολικού κοινωνικού ανθρώπου, που αγωνίζεται για ατομική και συλλογική χειραφέτηση.

Το θέατρο – εργαστήριο

Όλα τα παραπάνω προϋποθέτουν την **ερευνητική διαδικασία**. Εμείς οι δημιουργοί μπορούμε να τολμήσουμε να αντικρύσουμε το **Ανοίκειο** με ακόμα περισσότερη τόλμη. Να μη δεχόμαστε ετοιμοπαράδοτες ρετσέτες και κλισέ στη δουλειά μας. Να μη στηριζόμαστε σε γνωστές, οικείες και ασφαλείς λύσεις. Να τινάξουμε στον αέρα τα κυρίαρχα οικοδομήματα του παρελθόντος. Να επιμένουμε στην ερευνητική διαδικασία, ρίχνοντας φως στα σκοτάδια του ανθρώπινου αινίγματος, ώσπου το παράθυρο προς το **Ανοίκειο** να ανοίξει.

Τι είναι το **Ανοίκειο** στην τέχνη;

Οι κρυμμένες και ίσως ανεξερεύνητες ως τώρα διαστάσεις του ίδιου του ανθρώπινου όντος, όπως και οι άγνωστες ως τώρα δυνατότητες του, αλλά και οι άγνωστοι ως τώρα τρόποι έκφρασης της ίδιας της Ανθρωπινότητας, στην προσπάθειά της να αυτοχειραφετηθεί, στην προσπάθειά της να υπάρξει με τρόπο αξιοβίωτο, σε μια ζωή που να έχει Νόημα!

Αθήνα
28/3 – 23/6/2020